

Титаренко Максим Юрійович,
здобувач вищої освіти ступеня
«бакалавр», юридичного факультету
Пенітенціарної академії України

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТАКТИКИ

Нагальна потреба у зміцненні вітчизняної правоохоронної системи в Україні, особливо питання, щодо вжиття більш рішучих заходів у відповідь на злочинність, вимагає глибокого наукового дослідження та практичного вирішення тактико-криміналістичних проблем.

Тема криміналістичної тактики відноситься до категорій, що постійно розвиваються, і відображає стан цієї галузі криміналістики на кожному етапі її удосконалення. Актуальність та значущість дослідження, історичного аспекту даного питання, полягає у можливості відстежити етапи становлення, формування та тенденції розвитку, оцінити ефективність її застосування, розкрити її джерела (природу) та сформулювати предмет дослідження.

Розвиток криміналістичної тактики тісно пов'язаний із становленням кримінально-процесуальної науки, в рамках якої відбувався процес розробки та накопичення засобів, прийомів і рекомендацій щодо роботи з доказами. Ці відомості на певному етапі стали основою для нової науки – криміналістики.

Дослідження пам'яток права та письмових джерел, дозволяють виділити два ключові етапи у розвитку криміналістичної тактики:

- а) виникнення і становлення криміналістичної тактики;
- б) формування і вдосконалення криміналістичної тактики.

Перші записи про використання прийомів та засобів для протидії злочинності можна віднайти в законах Хаммурапі (1752 – 1750 роки до н.е.) [1, с. 28]. Закони містять інформацію про використання документів, як доказів.

Правова система того часу включала сукупність законів, що регулювали відносини кримінального, процесуального, цивільного, сімейного і релігійного характеру. У цій системі, як правило, не існувало чіткого розмежування між матеріальним і процесуальним правом.

В ті часи кримінальний процес (неподільно існував із цивільним) ґрунтувався на звичаях і традиціях додержавного історичного періоду. Під час цього етапу всю владу, включаючи

судову, обіймали народні (вічеві) збори, обрані старшини або вожді племен.

Розгляд справи розпочинався за позовом потерпілої сторони, що формулювала обвинувачення. Суддя обмежувався використанням доказів, які подавали сторони, і його основною метою було отримання визнання обвинуваченим своєї провини.

У міру розвитку держави вдосконалювалися методи та засоби розкриття злочинців. З'являється "інквізиційний процес", в рамках якого слідчий апарат проводить розслідування конфіденційно, ґрунтуючись на письмових документах.

Аналізуючи правові норми XV-XVI століть, важливо визначити тенденцію до використання гуманних методів та засобів, які об'єктивно спрямовані на встановлення істини у розслідуванні. Особлива увага приділялась отриманню показань від потерпілих, підозрюваних та свідків.

До XIX ст. суттєво зросла кількість нормативних актів, що вимагало систематизації чинних правових норм та більш детального визначення порядку проведення слідства.

Роботи авторів середини XIX ст., присвячені розкриттю злочинів, включають виклад нормативних актів та розкривають рекомендації щодо організації розслідування і тактики проведення слідчих дій.

Щодо другого етапу у розвитку криміналістичної тактики – етапу її формування і вдосконалення, то вчені по-різному визначають періодизацію історії науки криміналістики.

Клименко Н.І. визначає такі три головні стадії:

а) емпіричний розвиток криміналістичних знань (з виникнення науки криміналістики до середини 30-х років XX ст.);

б) виникнення окремих криміналістичних теорій (з середини 30-х років XX ст. до середини 60-х років XX ст.);

в) формування загальної теорії криміналістики (з середини 60-х років XX ст. дотепер) [2, с. 44].

Перший етап - період еволюції криміналістичної тактики, пов'язаний із накопиченням емпіричного матеріалу, тривав до середини 30-х років XX століття. Судова реформа в Царській Росії 1864 р. встановила нові принципи судочинства, призначаючи два етапи кримінального провадження. Перший – попередній розгляд, що не передбачав рівноправності сторін та був негласним. Другий – судовий розгляд, що ґрунтувався на гласності, усності та змагальності при вільній оцінці доказів згідно з внутрішнім переконанням суддів і присяжних засідателів.

Другий етап, а саме радянський період розвитку криміналістики, характеризується практичним спрямуванням. У цей час видано ряд керівництв, інструкцій, навчальних посібників, та довідників, що стосуються питань розслідування злочинів.

Визначення предмета та змісту криміналістичної тактики становило найважливіше та найскладніше завдання у її формуванні.

У 1935 році був опублікований перший радянський підручник з криміналістики, в якому було визначено, що криміналістика – це наука, яка досліджує процес розслідування злочинів і складається з трьох розділів: кримінальної техніки, тактики і методики [3, с. 13].

Третій період – диференціація криміналістичних знань і формування в їхніх межах засад самостійних наукових дисциплін (з кінця 70-х років ХХ ст.).

В рамках цього етапу, формувалася криміналістична тактика незалежної України.

Тенденція розвитку криміналістики на сучасному етапі – консолідація наукових зусиль, кооперація праці науковців. Для проведення досліджень нині потрібні комплексні програми та залучення чисельних колективів дослідників. Перспективним у цьому напрямі є підготовка колективних монографій, посібників, підручників тощо. Поширенішими стають комплексні дослідження, здійснювані колективами, до складу яких, крім криміналістів, входять фахівці різних галузей знань: фізіології та біоніки, кібернетики й математики, біології, хімії, антропології тощо [4, с.152].

Отже, криміналістична тактика має довгу історію розвитку і охоплює весь період знань про злочинність. Дослідження різноманітних джерел, таких як пам'ятки права та письмові джерела сприяло узагальненню значного емпіричного матеріалу. Це стало основою для розробки наукових основ криміналістичної тактики та сприяло глибшому вивченню тактико-криміналістичних проблем, зокрема в контексті тактики слідчих дій.

Список використаних джерел

1. Гвоздюк В. В. Тактика проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини: дис. ... д-ра філософії: 081 – Право. Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2021. 294 с.
2. Іщенко А. В. Методологічні проблеми криміналістичних наукових досліджень: монографія. Київ. Нац. акад. внутр. справ України, 2003. 359 с.
3. Ланцедова Ю. О. Криміналістика: навчальний посібник. Київ. НАУ, 2017. 360 с.

4. Шепитько В. Ю. Криміналістика в системі юридических наук и ее роль в глобальном мире. Криміналістика та судова експертиза: наука, навчання, практика: зб.наук. пр. у 2-х т. Харків, 2014. Т. 1. 544 с.

Сухенко Марія Максимівна,

здобувачка вищої освіти ступеня «бакалавр», навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Приходько Юрій Павлович,

доцент кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз, навчально-наукового інституту №2, Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПРОСВІТНИЦЬКОЇ РОБОТИ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ СТОСОВНО ПРОБЛЕМИ МІННОЇ ЗАГРОЗИ

Необхідність проведення просвітницької роботи у навчальних закладах, щодо проблеми мінної безпеки визначається зростаючим ризиком для громадської безпеки, через наявність нерозірваних вибухових пристроїв на території України, у зв'язку із повномасштабним вторгненням російської федерації. Громадяни потребують належної інформації та навичок уникнення небезпеки мін. Розуміння мінної безпеки та правил поведіння з вибухонебезпечними предметами, може врятувати життя та запобігти травмам серед населення, тому, ефективна освітня робота у закладах освіти з даної проблеми є не лише важливою, але й невід'ємною складовою формування безпечного та свідомого суспільства.

Станом на січень 2023 року через російську агресію близько 30% території України забруднено вибухонебезпечними предметами, це понад 174 тисячі квадратних кілометрів. Проблема мін та вибухонебезпечних предметів гостро стояла для України і до повномасштабного російського вторгнення в лютому минулого року, оскільки бойові дії на території держави точаться з 2014-го.

Однак після початку широкомасштабного вторгнення в лютому 2022 року ця проблема загострилася в рази. Територія бойових дій значно розширилася, самі бойові дії стали важчими та тривалішими, до того ж застосовується набагато ширша номенклатура озброєнь, зокрема й касетні боеприпаси.